

Alevilik Sorunundan Daha Büyük Bir Sunnilik Sorunu Var!

Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal dönüşümün insanların siyasi ve sosyal haklarında meydana getirdiği güvencesizlik ve dışlanmışlığı açıklamak istediğimizde Alevilerin günümüzde karşı karşıya oldukları sorunları, devlet ve toplum ile olan ilişkilerini tartışmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

2 Ekim 2012 Salı

Ali Murat İrat ile gerçekleştirdiğimiz söyleşi, sorunun önemli noktalarına değiniyor: Cemevinden önce cem töreni kutsaldır, cemevinin ibadethane olmasını istemekten öte bir sorun olarak cem töreninin devletçe tanınması sorunu vardır. Bunun sonucu bugün Aleviler cemlerde Hz. Hüseyin'e değil, kendi durumlarına ağlıyorlar.

Bugün, Sünni hegemonya altında Kızılbaşların, Bektaşilerin, Nusayrilerin çok ciddi sıkıntılar çektiğini biliyoruz. Türkiye'de Alevi sorununun yanında, aslında yaşanan bir Sünni sorunu veya Sünni devlet anlayışı sorunu var mıdır?

Türkiye'de gerçekten de bir Sünni sorunu vardır ve bence bu Alevi sorunundan daha büyük bir sorundur. Bugün Alevi sorununu bir eşit yurttaşlık, insan hakları sorunu gibi çeşitli başlıklar altında tanımlamak ciddi bir eksiklik de içermektedir. Bu, bir bakıma, Sünni hegemonyanın ya da devletin klasik liberal söyleminin tuzağına düşmektir. Asıl sorun Alevi varlığına ilişkin bir sorundur. Alevilerin varlıklarıyla ilgili iktidar ağlarının sorunu vardır.

Ancak, elbette reel siyaset yapan unsurlar Alevi sorununu daha anlaşılabilir kılmak adına "insan hakları" ya da "eşit yurttaşlık" gibi kavramlar altında tartışabilir. Oysa ben gördüğümü söylemekle yükümlüyüm. Bugün, Türkiye'de, Alevi, Kürt, Ermeni ve hatta Türk ve Sünni olmak da çeşitli sorularla malül. Bu insanlar varlıkları nedeniyle sorun yaşamaktadırlar. Örneğin bir Kürt, Türkiye'de cumhurbaşkanı olabilir, ama Kürt olamaz. Ya da devletin istediği minvalde bir Kürt olabilir. Türkçe konuşan bir Kürt olabilir. Bir Alevi Genelkurmay Başkanı olamaz. Bürokraside Alevi olabilirsiniz fakat cuma namazına giderseniz o konumda kalabilirsiniz. Ya da bir Alevi bürokrat, General asla bir cem törenine alenen katılamaz. Bunun bedelini öder.

Türkiye'de evet, bir Sünnilik sorunu var, bunu Alevilik içinden okuduğunuzda "Emevi İslam"a denk gelir. Paranın, şöhretin, gösterişin hüküm sürdüğü ve devlet iktidarıyla eklemlenmiş bir Sünnilik ve onun sorun haline gelmiş bir iktidar ilişkisi var.

Daha genel bir okuma yaptığımızda da karşımıza Siyasal İslam çıkıyor. Ancak hemen belirteyim ki ben siyasal olmayan bir İslam olduğunu düşünmüyorum. İslam siyasaldır. Kimse İslam'a da haksızlık etmesin, İslam siyasaldır ve İslamcılar da bu bağlamda siyasal olmak zorundadırlar. Ancak sorulması gereken elbette burada Nasıl bir siyaset? Olması gerektiridir. Burdan hareketle şunu söyleyebiliriz ki Aleviler de varlıkları nedeniyle siyasal bir oluşa karşılık gelirler. Siyasal olmak zorundadırlar. Dolayısıyla bugün Türkiye'deki Sünniliğin hangi İslam'la, hangi Müslümanlık anlayışı ya da pratiğiyle eş durduğuna bakmak gereklidir.

Şöyle sorayım, daha iyi anlaşılır; Irak'ta özellikle ABD müdahalesinden sonra, birbirini boğazlayan Sünniler mi, Şiiiler mi Müslüman'dı? Irak'ta geçmişte kafalarından tek kurşunla öldürülen 16 kişi çöp tenekelerinde bulunmuştu, hepsinin ortak özelliği isimlerinin Ömer olmasıydı. Bu kadar kana susamış bir anlayışın kendisini Müslüman olarak tanımlarken diğerlerini yok sayması söz konusu. Dolayısıyla Türkiye'de gelinden noktada da bu Sünnilik anlayışı, aslında karşısına başka bir Sünnilik çıkarıldığı zaman yerle yeksan olacak bir anlayıştır.

Günümüzde devletin kendi eliyle yarattığı Hz. Ali ve ehlibeyt üzerinden bir Alevilik tanımı yapıyor. Bu gidişatın kırılmasını nasıl öngörüyorsunuz?

Önce bir farkı ortaya koyalım, inançla din birbirinden farklı şeylerdir. İnanç dediğimiz şey modern dönemde ortaya çıkmış bir kavram etrafında örgütlenir. Var olan toplumsal ve siyasal yapılanmanın içinde kendisine yaşam alanı bulmuş olan, bir inanişaya sahip, küçük cemaatler şeklinde yaşayabilecek ve aslında belki toplumun üstyapı kurumlarından birisi olabilecek belirli gruplara denk düşer inanç. Aleviliğin tanımlanmaya, Aleviliğin

içinden bir terminolojiyle don biçilmeye çalışıldığı yerde, tam da Aleviliğin böyle bir hale gelmesi isteniyor. Yani bir inanç olarak kısıtlı bir imkân sunuluyor ona. Modern dönemde devletin dini sıkıştırdığı ve preslediği mekanizma tam da bu.

Oysa din dediğimiz şey tamamen bir üstyapı kurumudur. Yani onun kendine ait bir siyasal sistemi, hukuk sistemi ve toplumsal ilişkiler sistemi vardır.

Hep denir ya, Alevilik bir din midir değil midir? 1938 Dersim katliamına kadar Alevilik, bir komün dinidir. Çünkü her Alevi toplumsalı için kendine ait hukuki ve siyasal karşılığı mutlaka vardır. O döneme kadar hüküm süren devletlerin hukuk ve siyasal sistemleri Alevilerin komün topluluklar olarak yaşadığı bu alanlara pek de ulaşmıyordu. Bir komün hayatı sürüyorlardı ve herhangi bir meselenin çözümünde neyi referans alırsanız alın referans noktanız, kodlarınız, herbiri Aleviliğin içindedir. Yapılan bir cemle toplumsal krizler çözülmüyordu. Büyük metropollerde iki kişi arasındaki krizi devletin mahkemeleri çözer, işte burada sizin dininiz devlettir. Din dönüşür, devlet varsa din yoktur. Bir komün toplumu olarak 1938 öncesi özellikle Dersim'de yaşayan Alevilerin hukuk, siyaset, adalet sistemleri Aleviliğin içinden sağlanmıştır. Dersim 38'e kadar Alevilik özellikle kırsalda bir üstyapı kurumudur.

Hazreti Ali figürü ve Ehlibeyt'e gelince, Müslümanların yüzde 10'u Şii, Aleviler Şii değil, ama Şia. Şiilik ve Alevilik arasında derin bir uçurum var. Sosyolojik, kültürel, tarihsel olarak; Türk, Zaza, Kürt ve göçer toplulukların hepsinin bir şeyler bırakarak ortaya çıkardığı din ve inanç karışımı bir olgudur Alevilik. Şiilik böyle değildir, kendi sistemleri vardır. En büyük fark ise şu, Şiiler Kuran'ın anlatmaya çalıştığı mesajların büyük bir kısmı batın olduğunu ve bunların yalnızca dünyevi ve ruhani liderle çözüme ulaşabileceğini iddia eder. Dünyevi ve ruhani liderlerin ilki (peygamberden sonra), Ali'dir. Sonra da Ali'nin soyundan gelenlerdir, imamlar ve Ayetullahlardır.

Aleviler ne diyor bu konuda? Bu sır aslında herkese aittir ve bu sır sıradan insana da cemler aracılığıyla aktarılabilir. Cemlerde bu sırrın aktarıldığı insan, bu sırrın sahibi olarak bir imamlık mertebesine dahi ulaşabilir. Bu da Aleviliğin eşitlikçiliğini ve sol hareketlerle neden bir araya geldiğini gösteren küçük bir örnektir aynı zamanda. Tabii Şiilikle Alevilik arasındaki derin farklar bununla kalmıyor ama konumuz değil.

Konuşmamız ilerlemeden önce, Cumhuriyet ve Osmanlı'nın Alevilere bakışı üzerine de biraz konuşalım. Bu iki dönemin farkları nelerdir? Alevilere yaklaşımları nasıl olmuştur?

Osmanlı'nın durumu şu: Kızılbaş topluluklar devlete vergi ve yeri geldiğinde asker vermeliydi. Osmanlı'nın istediği buydu. Eğer bunlar sağlanmazsa Osmanlı gidip katledip, geri dönüyordu. Ama hepsi bu. Öldürüyor, fakat geri dönüyordu. Cumhuriyet ise sözkonusu inanç ya da din olduğunda insanın ruhunu istiyor. İnsanın ruhunu ele geçirmedikçe de peşini bırakmıyor. Bu yöntem neo-Kemalist AKP'ye aynen sirayet etti bence. Burada daha büyük bir mesele var, o da devleti tek sahih din haline getirmek. İşte Diyanet İşleri tam da bunun için var. O devlet dininin kurumudur ve bence öncelikle Sünniliğin önünde bir engeldir.

Ayrıca İslami jargonla konuşursak, Diyanet İşleri, haram yenen bir kurumdur; haramzadedir. Alevilerin, gayrimüslimlerin de vergilerini topluyor, 110 bin personel besliyor, bir tane Alevi çalıştırmıyor, bir de Müslüman'ım diyor. Ne güzel müslümanlık değil mi. Kendine Müslüman deyimi herhalde en güzel Diyanet için geçerli olur bu ülkede.

Türkiye'de bugün demokratikleşmenin önündeki en büyük engellerden biri de Alevilik sorunu. Bir yandan laikliğin bekçileri olarak görülürken Aleviler, diğer yandan bu laikliğin en büyük mağdurları. Bu durumun ne kadar farkındalar sizce? Çözüm arayışında Sünnilerin de bu sorunu sahiplenmesi ve Alevilerle ortak bir dil geliştirmesi nasıl mümkün olabilir?

Alevi yurttaş da bu toplumda yaşayan ortalama bir insan. Posta gazetesi okuyan, Sözcü gazetesinden etkilenen, Kanal D haber izleyen, izlediği haberlere sınırlanan sokaktaki herhangi bir insan. Böyle olunca o insanın genelin hareket tarzından ayrı hareket edebilmesi ancak örgütlenmesiyle mümkün. Alevi örgütleri 1980 sonrasında sol örgütlerin ezilmesiyle açıkta kalan, o örgütlerde bulunmuş, belki liderlik yapmış insanlar. Bu insanların Alevi hareketine gelmesiyle, bir canlanma yaşadı.

Burada iki faktör var; birincisi, Aleviler 12 Eylül'den sonra kendini ifade edebilecekleri bir kimlik alanı inşa ettiler. Yani iç dinamikleri önemliydi. İkincisi faktör ise yükselen İslamcı ve Kürt hareketlerine karşı bunlar devlet tarafından kullanılmak istendi. Şeriat tehdidine karşı Alevilerin "Öz müslüman" oldukları, Kürt milliyetçi

hareketine karşılık da "öz Türk oldukları" söylenir oldu. Bu savlar 1910'larda İttihat ve Terakkiciler tarafından çok fazla kullanılıyordu. Aynı söylem, 1990'lı yılların başında tekrar ısıtıldı. Ve yükselen Kürt hareketine karşı özellikle Dersim bölgesindeki Aleviler üzerinde çok kullanıldı. O dönemde devletin orada dağıttığı bildirimlere bakarsanız açıkça görürsünüz. PKK de bunun aynısını kendi tarafında yaptı. Onun da yaptığı devletin söylediğinin tersini inşa etme çalışmasıydı. O da, kabaca, Alevilik aslında kadim bir Kürt inancıdır, dedi. 28 Şubat'a kadar da bu çatışma bu şekilde sürdürüldü.

Bir de şunu söylemek gerekiyor Aleviler için ulusal mesele dini tehdit algısından sonra gelir. Ortalama bir Alevi için en büyük tehlike, dini tehlikedir. Sünni referans Aleviler için ulusal referanstan daha önemlidir. Önce yanındaki Sünni komşusunu gözlemek zorundadır bir Alevi. Bu nedenle Sünni Kürtleri de öncelikle Sünni bir tehdit olarak algılar. Sünni Kürtler için bölgede aşağılayıcı sözler de söylerler, Kara Kürt derler örneğin. Bu tamamen Alevilerdeki Sünnilik algısının bir ürünüdür.

Peki, bugün de böyle mi?

Doksanlı yılların sonunda ülkedeki Kemalizm algısı, özellikle 12 Eylül'ün dayattığı ucube Atatürkçülük algısı, kırılmaya başladı. O zamana kadar hep söylenirdi: "Türkiye laikdir, laik kalacak". Sonra birden insanlar "yahu biz hangi laiklikten söz ediyoruz" demeye başladı. Hangi laiklik, laik dediğiniz ülke nasıl olmalı tartışmaları başladı. Türkiye'nin laik olmadığı açık, Türkiye hiç laik olmadı ki. Devletin laiklik anlayışı ilk olarak da Alevilere kazık attı; cem evlerini yoksaydı. Ölen Alevi bir askerin cenazesi bile cem evinden kaçırılarak camiden kaldırılmaya başlandığında, bir uyanış yavaşça başladı. Bu devletin Alevi Paradoksudur. Türkiye'nin laik olduğu sanısı, tam da o laikliği koruduğu söylenen Alevilerin varlığıyla berhava olmaktadır. Bu ciddi bir paradokstur.

2000'li yılların diğer önemli faktörü de yurtdışı Alevi örgütlerinin ortaya çıkışıdır. Orada Alevi diasporası daha aktif hale geldi ve diaspora aynı zamanda dışarıdaki Kürt hareketiyle, Ermenilerle ve diğer seküler hareketlerle ilişki kurmaya başladı. Avrupa'ya gittiğimizde görüyoruz, bugün dördüncü nesil orada ve diaspora içerisinde. O gençler örneğin; Sorbonne Hukuk'u bitirmiş, Almanya'nın çok iyi üniversitelerinde öğretim görevlisi olmuşlar; böylelikle Türkiye sistemini dışarıdan, buradaki ideolojik hezeyana kapılmadan inceleyebilir ve eleştirebilir hale gelmişler. Bu da Türkiye'nin laik olarak anlattığı ucube sisteme eleştirel bir gözle yaklaşılmasını sağladı. Türkiye'de laiklik yoktur ve bu algı Ortodoks Sünni anlayışın çevresinde örgütlenmiştir.

Aleviliğin, Alevilerin ve Alevi örgütlerinin üç farkı özne olduğunu ve üçünün de yönelimlerinin, sorunlarının farklı olduğunu söylüyorsunuz. Bugün Alevi sorununun çözümünde dair bu üç öznenin konumlanışı nedir?

Bu üç öznenin en önemlisi Alevilerdir. Bunlar daha önce de dediğim gibi, evinde oturan, eylemliliği olmayan, aslında ceme dahi gitmeyen, Aleviliğini kapalı yaşayan kimselerdir. Bâtini dinler biraz böyledir; kişiseldir, içe kapanıktır. İkincisi bir inanç olarak Aleviliktir, üçüncüsü de Alevi örgütleridir. Bu üç özne sürekli olarak birbirine mesafelidir. Çünkü iktidar bu üçünü sürekli olarak ayrıştırmaya özen göstermiştir. Zaten Alevi örgütleri dediğimiz özne 1990'larda açığa çıkmıştır.

Biz Alevilerin sorunları var dedikçe, devlet hep Aleviliğin sorunlarına eğildi. Aleviler temel hak ve hürriyetlerden bahsettikçe, o dedelerin durumundan bahsetti. Aleviler susuz, elektriksiz cemevlerinden; zorunlu din derslerinden vesaire bahsettikçe, devlet sizin bu dedelerin hali ne olacak diye sordu. Siz cemevlerinde erkân yapıyorsunuz, bu Bektaşî erkânı aslında Nakşibendî erkânından farklı değil dedi. Aleviler devlete bunlardan sana ne, dediler; bu devleti ilgilendirmez; bizden ve diğer bütün inançlardan elini çek dediler. Devlet bunları es geçti, Aleviliği ısrarla sorunlaştırdı; bir inanç olarak siz sorunsunuz dedi. Alevilerin kendi inançlarıyla olan ilişkisini bozmaya çalıştı. Aleviler de buna karşı dedi ki, bizim sorunumuz olabilir, ama bunlar bizim sorunumuz. Devletle olan ilişkimiz bunlardan bağımsızdır.

Türkiye'de bir Alevi sorunu var, bir de devlet tarafından inşa edilen Alevilik sorunu var. Bunun tuzağına düşen Aleviler de var. Örneğin cem ayınlarının perşembe günleri televizyondan bir sirk gibi yayınlanması Aleviliğe en büyük ihanettir. Cem kapalıdır, eşitlik ve özgürlük içerir, dışarıya seyirlik değildir, çünkü mini bir Kerbela'dır. Kerbela'ya, İmam Hüseyin'e mersiye düzülür, ağlanır, ama şu da bilinir ve orada tekrarlanır; Maraş, Çorum ve Dersim de birer Kerbela'dır. Cem'deki canlara şu hatırlatılır; Kerbela senin ensende, seni takip ediyor. Oradaki törenin içeriğini iyi incelersek orada toprağa oturmaktan, insanların yüzlerinin birbirine dönülmesine kadar,

bütün ritüellerin eşitlikle ilgili olduğu anlaşılır. Deyişlerde de vardır bu, der ki, "Cehennemde ateş olmaz, nar yoktur/ Herkes ateşini buradan götürür". Bu cehennemi dünyada yaşarsın demek, Alevilik dünyevi bir duruma işaret eder. Ceme giren her can bilir ki, bu dünyanın özü çığ ettir; biz buna tamah edersek bir hayvandan farkımız kalmaz. Cemden çıktığında arınmıştır ve dışarıda eşitliği sağlamla yükümlüdür. Bunun için Aleviler solcudur, bunun için sosyalist mücadelenin içindedir.

Anlattıklarınızdan sonra, Aleviliğin modernizmin üzerinde bir akli ve dünya görüşünü temsil ettiğini söyleyebiliriz sanırım. Ancak bunların yanında modernleşmenin Alevi geleneği üzerinde bir tahribat yarattığını düşünüyor musunuz? Bu, Alevi geleneğini eritiyor mu? Bu kapsamda ortaya çıkan boşluğu değerlendiren bir devlet mekanizması söz konusu mudur?

Modernizmin sadece Alevilik üzerinde değil, tüm inançlar üzerinde tahribatı var. Bu konuda ben kendimi daha çok romantiklere yakın buluyorum. Bu konudaki sosyolojik, bilimsel değerlendirmeler çok hoşuma gitmiyor. Ben özellikle bu inanç meselesinde aklın tahrip edici bir güç olduğunu söylüyorum. Bu tahribatın aracı nedir, aklın en saf hali olan modern devlettir. Modern, kapitalist devlet inancı tahrip eder. Siz bütün referans noktalarınızı, devletin size dayattıklarından almaya başlamışsanız, inancınız tahrip olmuştur ve böyle devam ederse tahrip olmaya devam edecektir. Çünkü devletin kendi akli vardır, inancı kabul etmez ve geri bir form olarak görür, kültürel bir düzleme indirgemeye çalışır.

Bu tahribatı küçük noktalara bakarak dahi anlayabiliriz. Şehre neden geldik, yaşadığımız yerde rahat edemedik, aç kaldık. Şehre gelerek standartlarımızı yükseltmek istedik. Şehir, eski bağları öğüten; insanları cemaat ve kan bağlarından ayıran, onların yerine başka bağlar koyan bir şeydir. Buna hiçbir inanç dayanamaz. Ancak, bazı düşünürlerin anti-yapı dediği yapılar kurarak bunun dışında kalabilirsiniz. Cemaatler böyledir, kendi ekonomileri vardır, kendi işleyişleri ve hatta hukuk sistemleri vardır. Böylelikle devletin tüm kurumlarının dışında bir özerk alan gibi inşa ederler kendilerini.

Aleviler cemaatlerin yapabildiğini yapabildi mi?

Aleviler bunu yapamadı, çünkü cumhuriyet onları en büyük tehdit olarak saydıkları Osmanlı Sünniliğinden kurtardı. Bu yalan değil, ancak tehdit algısı belirleyici olan şeydir burada. Mustafa Kemal ile Alevilerin gerilimli ilişkisinin temeli de burada yatıyor. Toplulukların hafızaları vardır; Alevilerin hafızasında, Koçgiri ile başlayan, Dersim, Maraş, Çorum ile devam eden büyük katliamlar çok taze. Yaşlılarımız dahi bunları konuşmaktan, anlatmaktan imtina ediyor. Fakat diğer tarafta da büyük bir katliam var, Yavuz'un yaptığı Alevi katliamı, Pir Sultan'ın, Alevi önderlerinin yaşadıkları ortada. Tarih eskidikçe hafıza oturur, kuvvetlenir. Toplumsal hafıza cumhuriyet döneminin henüz farkında değil. Alevilerin cumhuriyet ve Atatürk'le olan ikircikli ilişkisi toplumsal hafızayla doğrudan ilişkilidir.

Size küçük bir örnek vereyim, yeni Nutuk'larda var mıdır bilmiyorum, ama 1960'larda basılan Nutuk'larda Mustafa Kemal, Muaviye için "Büyük bir İslam zevatıdır" der. Bunu bugün herhangi bir insan söylemiş olsa topa tutulur. Alevilerde bu hafızayı örgütleyecek olgunlaşma maalesef yok. Düşünsenize, bir Alevi örgütü başkanı, bir belediyede, belediye meclisi üyesi olabilir miyim diye mesai harcıyor, sonra da dönem geçince mesai harcadığı partiye sövüyor, bu iki yüzlülüktür. Bunu yapanların Alevilerin toplumsal hafızasını örgütlemek gibi bir vasıfları yok.

Alevi örgütlenmesinin, hem Türkiye hem de Ortadoğu için hayati bir önemi var bu dönem. Aleviler bu konuda nasıl bir siyasi hat izlemeliler?

Aleviler şu an bir kitle değil, kalabalık. Aleviler Star TV'de gördükleri bir şeye sinirlenip sokağa çıkan, ama hayatlarını etkileyen 4+4+4 yasasına karşı sokağa çıkmaktan da imtina eden bir haldeler. Eşit yurttaşlık talebini burayı da tartışmadan, bu eylemlere de katılmadan nasıl talep edebilirsiniz ki?

Bana kalırsa zaten, eşit yurttaşlık devletin liberal bir söylemidir. Komşun senle kurban kesmezken hangi eşit yurttaşlıktan bahsedeceğiz?

Peki, hangi eşitlik?

Modern, liberal devletlerde eşitliği devlet sağlar. Biraz önce verdiğim örneği düşünün, oradaki tavır nefret suçuna dönüşüyorsa, devlet müdahale eder ve cezalandırır. Sürgü'de olan, ramazanda davuldan rahatsız olan aile itiraz edince, kavga çıktı, aile linç edildi, devlet davulcuyu savundu. Bursa da bir eylemde insanların

üzerine pompalı tüfekle ateş etti, yaralananlar oldu; başbakan dedi ki vatandaş tepkisi. Hani nerede eşit yurttaşlık?

Örnekler çok fazla... Sultangazi’de 100 alevi ailenin çocuğu haber vermeden İmam Hatip’e kaydedildi, daha yeni Didim’de alevi bir ailenin kapısına “pis aleviler, sizi istemiyoruz” diye bir not bırakıldı, yine geçenlerde Alevi ailelerinin kapıları işaretlendi, bakan çocuklar yapmış dedi... Bu artan baskıyı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yakın gelecekte, umarım yanılırim, iyi şeyler görmüyorum Türkiye’nin durumuna baktığımda. Bu sefer de, aynı Hrant Dink’in katledilmesi gibi, bir Alevi cinayetiyle karşılaşmak istemiyorum. Çünkü bu durum kendisini haber veriyor. Devletin buna karşı önlem alması lazım. Hrant Dink cinayeti öncesi sokağın durumunu hatırlayın. Sokak linçleri, faşizan hareketlerin sokağa inmesi, emniyetin bunlara hiçbir şey dememesi...

Sürgü’deki aile yargılanıyor, kapı işaretlemelerine İçişleri Bakanı, yanında kalp var çocuklar yapmış, dedi. Burada bir şeylere ortam hazırlanıyor, umarım tahmin ettiğimiz gibi olmaz. Ben özellikle Aleviler nezdinde çok iyi şeyler olacağını düşünmüyorum Türkiye’de. Zaten Kürt hareketi, devlet için ciddi bir tehdit ve şu an gündemini, parasını, gücünü bu hareketi durdurmak için harcıyor. Alevilik, ne kadar örgütsüz olursa olsun, bu zihniyetteki bir devlet için daha büyük bir tehdittir. “Sapkınlık” dediğimiz şey tarih boyunca cezalandırılmıştır. Bir Kürt (her şeyin güllük gülistanlık olduğunu hayal edelim) Sünni olduğu takdirde milleti sadıka kapsamında, devlet nezdinde kabul görebilir. Aleviler’de böyle bir durum yok, Alevi namaz da kılsa, oruç da tutsa; camiye, hacca da gitse Sünni devlete yaranamaz. Namaza giden bir Alevi, gittiği camideki Sünnilerin namazını bozar, algı böyledir. Mesele, Aleviliğin Sünni-Türk devlet algısında bir sapkınlık olması ve iktidar için tehdit oluşturmalarıdır.

Alevi, Sünni’nin Allah’ına başka bakar, Hz. Muhammed, Sünnilerin peygamberidir, Alevilikte peygamberlik makamı yok. Kuran’a bakışın, tanrı kavramı başka. Yaratan var diyen Sünni’ye; hayır yok, ben onun parçasıyım dediğinde, onun inancına şirk koşmuş olursun. Var mı bunun herhangi bir çözümü? Yok.

Durum böyleyken Alevi çalıştayları niçin yapıldı? Amaç Aleviliğin iç işleyişlerine karışmak mıydı, toplumsal hayattaki baskıyı gidermek miydi, hedeflenenle, sonuç birbirinden farklı mıydı?

Açılım, çalıştay Tayyip Erdoğan’ın Kalfalık zamanına denk geldi. Şimdi olsa yapmaz, en büyük başarısızlığı budur galiba. Bir de figür belirlemişlerdi Reha Çamuroğlu, Alevilerin yetiştirdiği en önemli tarihçi ve düşünürlerden biridir, biz hala onun yazdıklarından yararlanıyoruz, ama çok kötü bir siyasi figürdür. Dolayısıyla başbakan ve danışmanlarına Çamuroğlu’nu pazarlayanlar çok iyi bir PR çalışması yaptılar. Dediler ki Aleviler, tarihsel olarak CHP’ye oy veriyorlar biz bu sorunu çözeriz. Bunu Tayyip Erdoğan’a açıkça yutturdular. O da bence şurada fark etti: Çalıştay sonunda kendine yakın düşüneceğini tahmin ettiği Cem Vakfı bile, diğer Alevi örgütlerinin söylediklerinin altına imzasını attı.

Türkiye’de Kürt hareketi içine, cemaatlara, sol örgütlere, devlet organları içine sızabilirsiniz fakat Alevilerin içine kolaylıkla sızamazsınız. Alevi hareketini yok etmenin tek yolu, bu hareketin dışında bir Alevi hareketi kurmaktır. Bunu yapamazlar, mümkün değil. Zaten Alevi hareketi bu açılım süresince kendi kapalı durumlarını oldukça iyi muhafaza etti, diğer örgütlerin dışında kalması beklenen Cem Vakfı’nı bile içeri çekmeyi başardı. Bu karşı tarafta bir yıkıma neden oldu iki nedenle. Birincisi başbakan başka sorunlarla ilgileniyordu, buraya müdahale edemedi. O zamanki devlet bakanı, çalıştaylara geldi dinledi, iyi niyetli görünüyordu herkesi dinledi ama kar etmez. Türkiye’de iyi niyetle bir şeyler çözülemez, kurumsal çözüm gerekir, yapmadılar.

Asıl amaca gelirse şuydu; bir oy havuzu olarak Alevilerde kırılma sağlayabilir miyiz?

Çok basit, meşru bir neden değil mi; niçin yapamadılar?

Hata yaptıkları her şeyi Alevilik üzerinden yapmaya çalışmalarıdır. Bunu anlayamıyorlar. Çünkü Sünni itikadın diliyle düşünmeye alışmış, o evrenden konuşuyor. Belki devlet diliyle konuşsa bile başaracak ama yapamıyor. Reha Çamuroğlu kültür bakanlığına adaydı, AKP Genel Merkezine faks, telefon yağdı; sen bir Kızılbaş’ı mı bakan yapacaksın diye sordular. Açılımın başarısız olacağı buralardan dahi belliydi. Alevi örgütleri de katılmayacaklardı aslında da, sonucu bildikleri için, sırf katılmadı demesinler diye gittiler.

Sona doğru gelirken klasik bir soru da soralım, Alevilerle solun ilişkisinde, reel sosyalizmin çöküşü ve öncesinde Türkiye’de 12 Eylül’le solun aldığı yenilgiden itibaren bir soğuma olduğu açık. Alevilik yine sol ve muhalif muhtevasını korumasına rağmen aradaki bu açıklığın devam etmesinin sebebi nedir?

Türkiye’de en büyük güç Kemalizm’dir. Bunun nedeni de ordu falan değildir, Kemalizm boş bir gösterendir. İsmet Paşa’nın çok güzel bir tabiri var, sormuşlar nedir Kemalizm diye; ne yaptysak odur, diye cevap vermiş. Kemalizm bugün her harekete sirayet emiştir, AKP bugün en büyük Kemalist partidir. Bunu tespit etmemiz gerek önce.

12 Eylül’den sonra Kemalizmin içini boşaltıp daha esnek bir hale getirdiler. Nereye çeksen oraya gider hale getirdiler. 12 Eylül sonrası Kemalizm nedir biliyor musunuz, Toktamış Ateş’tir. Cumhuriyet gazetesinde yazıyordu. Şimdi nerede bu adam? Ülke, laiklik elden gitti, nerede? Bugün gazetesinde emekliliğin tadını çıkarıyor.

İkincisi de Kürt hareketinin yükselişiyle beraber sol geride kaldı. Kurucu unsur olma meselesi, Sünni-Türk meselesine itiraz gelince; Aleviler, biz Sünni değiliz dedi; Kürtler, biz Türk değiliz dedi; devletin şirazesini şaştı. Bunu iyi okuyan tek kesim İslamcılar oldu. Kürt sorununun çözümünde de açıkçası tek bir şey söyleyebildiler. Mikrofonlardan yüksek sesle Kürt dediler. Ancak onlar da henüz Alevi diyemediler.

Solun da 60’lardaki en büyük hatası, Aleviliği bir inanç olarak kabul etmemesidir. Dedeleri gerici gördüler. Dinin ve inancın toplumdaki fonksiyonlarını yeterince anlamlandıramadılar. İnanç geri bir formdur dediler.

Post modernizmin buna etkisi ne oldu?

Alevilerin solla arasının açılmasında bu durum kötü bir rol oynarken, aslında bazı yanları da iyi oldu. İnsanlar kimliklerinin, birey olduklarının farkına vardılar, ben buna inanıyorum. Bireyin, toplumun ardında olduğu her şeye karşıyım. Keşke Sovyetler deneyimi post modern dönemde yaşansaydı.

Ali Murat İrat kimdir?

Ankara Üniversitesi Eczacılık fakültesinde lisans, yüksek lisans, doktora eğitimi görmüş; ODTÜ’de siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümünde ikinci yüksek lisansını yapmıştır. Şimdi ise Mülkiye’de ikinci doktorasını yaparken aynı zamanda bir zamanlar Sartre, Althusser, Foucault, Deleuze gibi kuramcıların ders verdiği Paris’teki Ecole Normale Supérieure’da felsefe eğitimi almaktadır. Makale, deneme ve şiirleri Radikal 2, Birgün, Birikim, Evrensel Kültür, Bilim ve Ütopya, Üniversite ve Toplum gibi çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Alevilik ile ilgili kitapları vardır ve bir de roman yazmıştır.

Dosya Yazıları
- Gerici, Baskıcı Uygulamalara ve Asimilasyona Karşı Özgürlük Mücadelesi (Giriş Yazısı)
- Hakan Mertcan ile Aleviler ve Nusayriler üzerine söyleşi
- Turan Eser: Mücadelemiz gerçek bir laiklik için
- Pınar Ecevitoğlu - Alevi Sorunu, Baskılarla Artan Bir Devlet Sorunudur!